

تحلیل عملکرد صندوق بیمه محصولات کشاورزی استان خراسان

دکتر محمدرضا کهنسال، دکتر حسن عاقل،* فاطمه رحمانی**

چکیده

بخش کشاورزی، به سبب ویژگیهای ساختاری و نقش برجسته‌ای که در فرایند توسعه اقتصادی، اجتماعی و سیاسی کشور دارد، از اهمیت بسیاری برخوردار است. این بخش، مهمترین منبع تروت ملی و تأمین‌کننده بخش عمده نیازهای غذایی مردم و مواد خام صنایع کشور به شمار می‌آید. این بخش، به دلیل مزیت‌های خاصی همچون وجود منابع بالقوه، استعدادهای موجود و شرایط آب‌وهوایی متنوع برای تولید انواع گوناگون محصولات در مجموع اقتصاد ملی کشور ویژگی برجسته‌ای یافته است (۱۰). درصد بالایی از درآمد ناخالص داخلی و اشتغال نیروی کار در کشورهای در راه توسعه، مربوط به بخش کشاورزی است. افزون بر این، تولیدات کشاورزی از اقلام مهم صادراتی شمرده می‌شود.

با این همه، سطح پایین درآمد و نسبت پایین سرمایه به نیروی کار و ناپایداری و مخاطره‌آمیز بودن شرایط، سبب شده است؛ کشاورزی، مانع بسیار مهمی در زمینه پذیرش فناوری جدید و سرمایه‌گذاری از سوی کشاورزان به شمار می‌رود. یکی از راه‌های رویارویی با ریسک، بیمه کردن محصولات کشاورزی است. در این مقاله تلاش شده است، ضمن نگاهی گذرا به بیمه محصولات کشاورزی در کشور، محصولات بیمه‌شده در استان خراسان (تا هنگام انجام پژوهش و در تقسیم‌بندی استانی پیشین) معرفی شود. و پس از بررسی نمونه‌ای از قراردادهای صندوق بیمه محصولات کشاورزی خراسان، عملکرد این صندوق از سال آغاز فعالیت (۶۳-۶۴) تا سال زراعی (۷۹-۸۰) در زمینه محصولات زراعی به طور کلی و در زمینه چند محصول اصلی (چغندر، پنبه و گندم آبی) به تفکیک، مورد بررسی قرار گیرد.

نتایج به دست آمده نشان می‌دهد، عملکرد این صندوق در خراسان برای محصولات چغندر، پنبه و گندم آبی، غیراقتصادی نیست؛ اما برای گندم آبی، اقتصادی است. در مجموع نیز، عملکرد این صندوق در بخش زراعت غیراقتصادی به شمار می‌آید که این موضوع، به دلیل نقش حمایتی صندوق بیمه محصولات کشاورزی است. البته عملکرد صندوق در سالهای اخیر، اقتصادی‌تر از سالهای آغازین فعالیت آن بوده است.

کلیدواژه‌ها:

صندوق بیمه محصولات کشاورزی، نسبت منفعت به هزینه، استان خراسان، بخش کشاورزی.

بیمه و
کشاورزی

سال دوم
شماره هشتم
۱۳۸۴

بی‌گمان، نقش بخش کشاورزی در اقتصاد کشور ما، نقشی انکارناپذیر است؛ به گونه‌ای که بزرگترین تأمین‌کننده مواد غذایی و دارای سهم عمده‌ای از تولید ناخالص ملی است. افزون بر آن، توجه به قدرت اشتغالزایی و توانایی رقابت در بازار جهانی در زمینه صادرات غیرنفتی، اهمیت این بخش را بیشتر می‌سازد. در دوره جنگ تحمیلی و محاصره اقتصادی در کشور، نقش مؤثر این بخش در تأمین نیازهای مردم، بخوبی شناخته شد. با توجه به مطالب یاد شده باید گفت، در واقع رشد اقتصادی باید از بستر مطمئن رشد کشاورزی بگذرد؛ زیرا رشد صنعت، بدون کشاورزی، تنگناها و دشواریهایی همچون بیکاری، اقتصاد ناپایدار و مانند آن را به همراه خواهد داشت. اما ناپایداری شرایط تولید سبب شده است، کشاورزی یک فعالیت همراه با ریسک به شمار آید. ریسک موجود در فعالیتهای کشاورزی، ممکن است از ناحیه تولید، قیمت و یا اعتبارات باشد. ریسکهایی که از تولید برمی‌خیزند، دربرگیرنده: بیماریها، آفتها، حشرات، پرندگان و دامها، علقهای هرن، خشکسالی، بارانهای شدید، بارانهای بی‌موقع، سیل، تگرگ، گردباد، توفان و یخبندان است. ریسکهایی که از قیمت سرچشمه می‌گیرند نیز، دربردارنده: تغییرات در قیمت محصول و نهاده‌هاست. افزون بر این، زارعان هنگامی که برای پرداخت هزینه‌های جاری و خرید کالاهای سرمایه‌ای مورد نیاز خود، وام دریافت می‌کنند، با ریسک مالی روبه‌رو خواهند بود (۸).

به نظر می‌رسد، نوع و شدت ریسکهای کشاورزی در کشورهای مختلف یکسان نباشد، اما به طور آشکار، این ریسکها تأثیر بیشتری بر کشاورزان خرده‌پا - به علت نداشتن پشتوانه مالی قوی - می‌گذارد. مطالعات بسیاری، نشان‌دهنده ریسک‌گریزی بهره‌برداران کشاورزی، بویژه کشاورزان کوچک و خرده‌پا است. وجود مخاطره‌های گوناگون در انجام فعالیتهای مختلف کشاورزی و همچنین نوسان قیمتها، از مهمترین عوامل ریسک‌گریزی کشاورزان شمرده شده است (۱)؛ از همین

رو، بدون حمایت از کشاورزان و جبران خسارت آنها از راه نظامهای محک و حکمهای دولت، ادامه فعالیت بیشتر کشاورزان انجام‌پذیر نیست و ممکن است زیان و آسیبهایی سنگینی به اقتصاد کشور وارد شود (۳).

مفاهیم تحقیق

۱. نگاهی گذرا به تاریخچه بیمه محصولات کشاورزی در ایران و معرفی محصولات زراعی بیمه‌شده در استان خراسان
 ۲. بررسی شکل کلی قراردادهای صندوق بیمه محصولات کشاورزی خراسان و شیوه محاسبه حق‌بیمه‌های دریافتی و غرامتهای پرداختی برای محصولات زراعی
 ۳. بررسی عملکرد صندوق بیمه محصولات کشاورزی خراسان در بخش محصولات زراعی از نظر مالی و اقتصادی
 ۴. مقایسه عملکرد صندوق بیمه محصولات کشاورزی خراسان در سالهای آغازین آن و سالهای اخیر
 ۵. مطالعه رابطه میان نسبت سطح بیمه‌شده، به سطح خسارت‌دیده با نسبت حق‌بیمه‌های دریافتی به غرامتهای پرداختی برای یک سال به عنوان نمونه فرضیه‌های تحقیق
۱. عملکرد صندوق بیمه محصولات کشاورزی خراسان از آغاز کار تا سال ۱۳۸۰ در بخش محصولات زراعی غیر اقتصادی بوده است.
 ۲. عملکرد صندوق بیمه محصولات کشاورزی خراسان در مورد ۲ محصول چغندرقلند و پنبه به عنوان نمونه، غیر اقتصادی و در مورد محصول گندم آبی اقتصادی است.

۵. مخاطره‌های اخلاقی
۶. عوامل مالی
۷. بستنده نبودن غرامت
۸. وجود بیمه‌های رایگان، زیر عنوان صندوقهای کمک و یا کمکهای پیشبینی نشده (غیرمترقبه)

لطفی (۱۳۸۰) در مقاله‌ای با عنوان: «ارتباط درآمد با تقاضای بیمه» رابطه درآمد و تقاضای بیمه را بررسی کرده و عوامل مؤثر بر گرایش متوسط یا میل متوسط به بیمه و شیوه کاربرد آن را در بازارهای ملی مورد بحث قرار داده است. بر پایه نظریه درامدی کینز، از مجموع درآمد کل یک فرد در جامعه، بخشی از آن صرف کالاها و خدمات جاری و بخش دیگر، صرف کالاها و خدمات بادوام، همچون خرید خودرو، منزل شخصی، جواهرات و مانند آن می‌شود. افراد هنگامی اقدام به خرید بیمه می‌کنند که درآمد متناسبی داشته باشند؛ بنابراین با افزایش درآمدهای فردی و خصوصی، گرایش یا میل متوسط به بیمه نیز، افزایش می‌یابد. از سویی، عوامل مؤثر بر درآمد ملی مانند توزیع درآمد ملی، تورم، رکود و تراز پرداختها نیز، بر میل متوسط به بیمه تأثیر می‌گذارند.

رشد اقتصادی نیز، بر تقاضای بیمه مؤثر است. چگونگی توزیع درآمدها و توزیع مجدد درآمد، سطح زندگی را بالا می‌برد و در نتیجه، تقاضا را برای پوشش بیمه‌ای، افزایش می‌دهد؛ ولی به عکس، در زمان رکود اقتصادی که با انبوه بیکاری روبه‌رویم، تقاضا برای بیمه کاهش خواهد یافت.

تراز پرداختهای مثبت (افزایش صادرات) نیز، بر میل متوسط به بیمه می‌افزاید. البته عوامل دیگر مانند سطح فرهنگ، پیشرفت سیاسی و افزایش جمعیت هم بر تقاضای بیمه تأثیر می‌گذارند.

ترکمانی (۱۳۷۷) در مطالعه‌ای، تأثیر بیمه را بر کارایی فنی و ریسک‌گریزی کشاورزان، در منطقه کوار استان فارس، بررسی کرده است. داده‌های مورد نیاز آن

۳. عملکرد صندوق بیمه محصولات کشاورزی خراسان در سالهای اخیر اقتصادیتر از عملکرد آن در سالهای آغاز به کار آن است.
۴. میان نسبت سطح بیمه‌شده، به سطح خسارت‌دیده و نسبت حقوق‌بیمه‌های دریافتی، به غرامتهای پرداختی، رابطه‌ای وجود ندارد.

پیشینه تحقیق

جابری (۱۳۷۸) در مقاله‌ای با عنوان: «بررسی عوامل محدودکننده مشارکت در بیمه محصولات کشاورزی» به بررسی این عوامل پرداخته است. در این مقاله چنین آمده که به‌کارگیری بیمه کشاورزی از سوی دولتها، در اصل برای حل کردن دو مشکل و تنگنای اساسی در بخش کشاورزی است و هر دو مشکل نیز، پیرامون موضوع درآمد است: ۱. درآمد بسیار پایین و ۲. درآمد بی‌ثبات.

بی‌گمان، سیاستهای کشاورزی می‌باید در راستای حمایت و تثبیت درآمد بخش باشد؛ بدون آنکه فشار اضافی بر مصرف‌کنندگان تحمل کند. دادن یارانه (سوسید) از سوی دولت، سیاستی است که در این زمینه برگزیده شده و همچون یک عامل کلیدی است.

وی عوامل محدودکننده تقاضای بیمه محصولات کشاورزی را به شرح زیر بیان می‌کند:

۱. نامکوونی ریسک
۲. نبود تجانس در میانگینهای تولید یا بازده
۳. ناممگون بودن عوامل فیزیکی مزرعه (اندازه مزارع، منابع آب و دیگر عوامل)
۴. گرایش نامناسب؛ یعنی کسانی که بیشتر احتمال خطر را احساس می‌کنند، گرایش بیشتری نیز برای بیمه شدن دارند؛ از این رو اگر بیمه‌گر نتواند این افراد را شناسایی کند، احتمال زیان قطعی است.

بخش چهارم: انواع بیمه؛ دربرگیرنده: بیمه اموال، اشخاص و مسئولیت که بیمه کشاورزی جزء بیمه اموال است.
بخش پنجم: ضوابط فنی بیمه؛ دربردارنده: حق بیمه، مشارکت بیمه‌گذار و خسارت، ذخیره فنی است.

دیوپی کادا (۱۳۷۳) در مطالعه‌ای به بررسی برنامه‌ریزی و کاربست‌های بیمه کشاورزی پرداخت و بیمه کشاورزی را در چارچوب نظری بررسی کرد. تحقیق وی بر این تأکید دارد که طرفهای عرضه و تقاضای خدمات بیمه محصولات، باید به گونه‌ای متعادل شوند که طرف عرضه، بخوبی پاسخگوی نیازهای طرف تقاضا باشد. این بدان معناست که پیش از ارائه راهبردهای (استراتژیهای) علمی باید نیازهای کشاورزان را به دقت شناسایی کرد.

وی در پایان چنین نتیجه گرفته است: سیاستهای موفق یک کشور را لزوماً نمی‌توان در کشور دیگر اجرا کرد. با این همه، هر کشوری باید بیمه محصولات کشاورزی خود را بر اساس هدفهای ملی، نیازهای اقتصادی، گرایش یا تمایل کشاورزی و ظرفیتهای مالی و اداری موجود خود طراحی کند.

فردوسی و یزدانی (۱۳۷۶) در مطالعه‌ای با عنوان: «نقش بیمه در تولید محصول پنبه» نقش بیمه را به عنوان یکی از عوامل کاهش‌دهنده اثر ریسک در تولید محصول پنبه مورد بررسی قرار داده‌اند. به همین منظور، تعداد ۱۶۳ کشاورز بیمه‌شده و بیمه‌نشده، به طور تصادفی از منطقه گرگان انتخاب شدند و پس از جمع‌آوری آمار و اطلاعات مورد نیاز، رفتار این دو گروه مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. مقایسه خصوصیت‌های اقتصادی و اجتماعی زارعان در دو گروه بیمه‌شده و بیمه‌نشده، نشان داد که این دو گروه از نظر میانگین سن، سطح زیرکشت، تحصیلات، تولید در واحد سطح و هزینه‌های سم و نیروی کار تفاوت معنی‌داری ندارند. میانگین مصرف کود از سوی بیمه‌شدگان، بیشتر از بیمه‌نشده‌گان بوده که برخاسته از

مطالعه، با استفاده از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای دومرحله‌ای در بهار ۱۳۷۵ جمع‌آوری شده و «تابع تولید مرزی تصادفی» و روش «معادل قطعی محتمل برابر» برای تعیین شاخصهای کارایی فنی و ضریبهای ارو-پرات بهره‌برداران بیمه‌شده و بیمه‌نشده در آن به کار رفته است. نتایج آن مطالعه نشان داد که میانگین کاراییهای فنی در گروه بیمه‌شده، به طور درخور ملاحظه‌ای بیشتر از گروه بیمه‌نشده است. میانگین کاراییهای فنی گروههای بیمه‌شده و بیمه‌شده هم، به ترتیب ۶۵/۰۹ و ۷۳/۰۸ درصد، برآورد شده است. تخمین و تحلیل ضریبهای ارو-پرات بهره‌برداران نیز نشان داد که هر چند مقدار آن در گروه بیمه‌شده در مقایسه با گروه بیمه‌نشده کمتر است؛ ولی تفاوت میان دو گروه معنی‌دار نیست.

جباری (۱۳۸۰) در مقاله‌ای زیر عنوان: «مدیریت خطر و بیمه‌های کشاورزی» به بررسی این مطلب پرداخته که انسان همواره در این فکر است که خطرها را به گونه‌ای، کنترل و اداره کند. یکی از تدبیرهای مؤثر برای رویارویی با آثار مادی خطرناک گوناگون، بیمه است. بنابراین، همیشه در بحث مدیریت خطر و در جستجوی راههای کنترل خطرها، خودبه‌خود متوجه مسیر بیمه می‌شویم. هرچا صحبت از مدیریت خطر است، موضوع بیمه نیز به ذهن می‌آید.

در مقاله پیشگفته، مدیریت خطر و مسائل فنی بیمه، با نگاه به بیمه‌های کشاورزی مورد بحث قرار گرفته و در ۵ بخش ارائه شده است:
بخش اول: شناخت ارزشها؛ دربردارنده حیات و سلامتی انسان و داراییهای ثابت، داراییهای ناآشکار (نامرئی)، سهام شرکتها، مطالبات، مسئولیت و مانند آن است.

بخش دوم: شناسایی خطر؛ دربردارنده: تعریف، انواع و آثار خطر
بخش سوم: برخورد با خطر که راههای آن عبارت است از: پیشگیری از خطر،

سالهای ۱۳۶۳ تا ۶۸ که شاخص Z کوچکتر از واحد است، کارکرد صندوق بیمه محصولات کشاورزی اقتصادی بوده و در سالهای ۱۳۶۹ تا ۷۸ که Z بزرگتر از واحد است؛ کارکرد این صندوق توجیه اقتصادی نداشته و این صندوق بدون کمک دولت نمی‌توانسته است به ادامه فعالیت بپردازد. در روش استفاده از تحلیل پروژه با

بهره‌گیری از فرمول $PV = \sum_{n=0}^N \frac{V_n}{(1+i)^n}$ که در آن PV ارزش وجوه دریافتی یا پرداختی با

پرداختی به سال n (۱۳۶۳)، V_n ارزش وجوه دریافتی یا پرداختی در سال N و i یا نرخ تنزیل (۱۸ درصد) است؛ نسبت $\frac{B}{C}$ برای صندوق بیمه محصولات کشاورزی در دوره مورد مطالعه، به دست آمده که مقدار آن $۰/۸۰۳$ محاسبه شده است و غیراقتصادی بودن عملکرد صندوق بیمه محصولات کشاورزی را نشان می‌دهد.

روش تحقیق

آمار و اطلاعات موجود در این تحقیق، از صندوق بیمه محصولات کشاورزی استان خراسان گردآوری شده است. این مطالعه، چند بخش را به شرح زیر، دربرمی‌گیرد:

بخش نخست: ارائه تاریخچه کوتاهی از فعالیت بیمه محصولات کشاورزی در کشور و معرفی محصولاتی که تاکنون (منگام انجام تحقیق) بیمه شده است.

بخش دوم: بررسی شکل یا فرم کلی قراردادهای صندوق بیمه برای محصول گندم به عنوان نمونه

بخش سوم: در این بخش، بر مبنای دیدگاه گودوین و اسمیت (۱۹۹۵) که در یک برنامه مطلوب بیمه، باید ساختاری پدید آید که بیمه محصولات، از نظر مالی منگی به خود باشد بررسی و تحلیل انجام می‌شود. برای آنکه بیمه‌گر (صندوق بیمه محصولات کشاورزی) بتواند بدون حمایت مالی دولت، روی پای خود بایستد، باید

تحلیل عملکرد صندوق بیمه ...

می‌دهد، گروه بیمه‌شده، به خلاف انتظار، انواع محصولاتی را که کشت کرده، بیشتر از تعداد محصولات گروه بیمه‌شده است.

نتایج برگرفته از تجزیه و تحلیل کمی و تابع تولید نیز نشان داد که بیمه اثر معنیداری در انتقال تابع تولید و شیب تابع تولید نداشته است و کشاورزان پنهان‌کار، با دامنه وسیعی از ریسک روبه‌رویند که تنها بخشی محدود از ریسک تولید را بیمه می‌پوشاند.

ترکمانی و قربانی (۱۳۷۸) در مطالعه‌ای با عنوان: «عوامل مؤثر بر تقاضای بیمه محصولات کشاورزی» به تخمین تابع تقاضای بیمه محصولات کشاورزی پرداختند. در این مقاله، گرایش به مخاطره نمونه‌ای دربردارنده بهره‌برداران شهرستان ساری، با استفاده از روش کودوین برآورد شد و عوامل مؤثر بر آن، مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. داده‌های مورد نیاز آن مطالعه نیز، با استفاده از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای دو مرحله‌ای از ۱۰۵ گندمکار بیمه‌شده شهرستان ساری در سال ۱۳۷۴ جمع‌آوری شده است. نتایج آن بررسی نشان داد که متغیرهای: یارانه بیمه، درجه ریسک‌گریزی، عضویت در طرح محوری گندم، تحصیلات و سن بهره‌بردار، نسبت غرامت پرداختی صندوق بیمه به حقیقه دریافتی آن، تأثیر مثبت بر تقاضای بیمه محصولات کشاورزی دارد؛ در حالی که اندازه مزرعه و پاره‌وقت بودن بهره‌بردار، بر تقاضا تأثیر منفی گذاشته است.

نجفی و احمدپور (۱۳۸۰) در مقاله‌ای با عنوان: «ارزیابی عملکرد برنامه بیمه محصولات کشاورزی» عملکرد صندوق بیمه محصولات کشاورزی را به دو روش استفاده از میانگین وجوه دریافتی و پرداختی و استفاده از روش تحلیل پروژه در فاصله سالهای ۱۳۶۳ تا ۱۳۷۸ بررسی کرده‌اند. در روش نخست، از فرمول $Z = \frac{A+P}{A+I}$ استفاده شده که Z عملکرد مالی، A میانگین هزینه‌های اجرایی و I میانگین حقیقه‌های دریافتی است و طبق نتایج، در

سال زراعی (۱۳۶۳-۶۴) است. بدین ترتیب، می‌توان نسبت وجوه دریافتی به سال مبنا (B) را به وجوه دریافتی در این سال (C) محاسبه کرد که اگر نسبت، بزرگتر از واحد باشد، عملکرد صندوق اقتصادی است و اگر از واحد کوچکتر باشد، غیراقتصادی بودن عملکرد صندوق را نشان می‌دهد.

بخش چهارم: در این بخش، نخست ارقام حق‌بیمه‌های دریافتی و غرامت‌های پرداختی برای تک سالها به سال مبنا (۱۳۶۳-۶۴) برده شده و سپس به محاسبه نسبت $(\frac{B}{C})$ برای ۹ سال اول و ۸ سال آخر به طور جداگانه پرداخته است تا مشخص شود که آیا عملکرد صندوق در سالهای آغازین تأسیس، اقتصادبتر بوده و یا در سالهای اخیر چنین است.

بخش پنجم: در بخش پایانی این مطالعه، نسبت سطح بیمه‌شده، به سطح خسارت‌دیده محصولات زراعی برای سال (۷۳-۷۴) به عنوان نمونه محاسبه می‌شود تا ارتباط آن با نسبت حق‌بیمه‌های دریافتی به غرامت‌های پرداختی برای این سال مورد بررسی قرار گیرد.

بحث و نتیجه‌گیری

تاریخچه بیمه محصولات کشاورزی در ایران

موضوع بیمه محصولات کشاورزی از اوایل دهه ۱۳۵۰ در کشور ما مورد توجه قرار گرفت. در بهمن ماه سال ۱۳۵۸ شورای انقلاب جمهوری اسلامی، به منظور حمایت از کشاورزان و دامدارانی که در اثر حوادث پیشبینی‌ناپذیر، دچار خسارت‌های تولی‌می شدند، طرحی در زمینه تأسیس صندوق ویژه‌ای به نام «صندوق کمک به خسارت‌دیدگان محصولات کشاورزی و دامی» زیر نظر بانک کشاورزی تصویب کرد. تصویب این طرح، بیمه کشاورزی را به مرحله عملیاتی

تحلیل عملکرد صندوق بیمه ...

میانگین هزینه سالانه خود، یعنی مجموع غرامت‌های پرداختی و هزینه‌های اجرایی (دربردارنده: هزینه‌های اداری، پرسنی، عملیاتی و مانند آن) را پایتتر از میانگین حق‌بیمه‌های دریافتی نگاه دارد (۱۲). چنانکه گفته شد، مأخذ آمار و اطلاعات موجود در این تحقیق، صندوق بیمه محصولات کشاورزی استان خراسان است که به علت نارساییهای آمار و اطلاعات، دسترسی به آمار هزینه‌های اجرایی انجام‌پذیر نبود. برای بررسی موضوع اقتصادی بودن عملکرد صندوق بیمه محصولات کشاورزی در دوره مورد مطالعه که در واقع هدف این بخش از تحقیق است، دو روش وجود دارد:

۱. در این روش، نسبت وجوه دریافتی به پرداختی در بخش زراعت برای سالهای مورد مطالعه به تفکیک محاسبه می‌شود که نشان‌دهنده عملکرد مالی است. وجوه دریافتی همان حق‌بیمه‌های دریافتی و وجوه پرداختی نیز دربردارنده هزینه‌های اجرایی و غرامت‌های پرداختی است که به علت در دست نبودن آمار هزینه‌های اجرایی، تنها غرامت‌های پرداختی را در نظر می‌گیریم و در پایان این نسبت برای مجموع سالها نیز محاسبه می‌شود.

۲. در این روش، عملکرد صندوق با استفاده از روش تحلیل پروژه مورد بررسی قرار می‌گیرد. در این زمینه، نسبت منفعت به هزینه $(\frac{B}{C})$ به کار می‌رود که استفاده از این روش، هم برای مجموع اقلام پرداختی (غرامت‌های پرداختی) و هم اقلام دریافتی (حق‌بیمه‌های دریافتی) صندوق بیمه محصولات کشاورزی در بخش زراعت در فاصله سالهای (۱۳۶۳-۱۳۶۴ تا ۱۳۷۹-۱۳۸۰) است و هم برای سه محصول اصلی چغندرقد، گندم آبی و پنبه نیز به طور جداگانه خواهد بود.

برای به دست آوردن ارقام پرداختی و دریافتی در سال مبنا، از فرمول

$$PV = \sum_{t=0}^N \frac{V_t}{(1+r)^t}$$

مجموع دریافتی یا پرداختی در سال N و نرخ تنزیل است که همان

زراعت گندم و بیمه از جمله برنامه‌هایی بوده که از سال زراعی (۱۳۶۶-۶۷) به بعد، مورد بررسی قرار گرفته است (۹).

در استان خراسان، در سال زراعی (۶۳-۶۴) محصول چغندرقتد، در سال (۶۵-۶۶) پنبه، در سال (۷۰-۷۱) گندم آبی، در سال (۷۳-۷۴) برنج در سال (۷۵-۷۶) سیب‌زمینی، جو آبی و پیاز، در سال (۷۶-۷۷) ذرت دانه‌ای، در سال (۷۷-۷۸) آفتابگردان، در سال (۷۸-۷۹) محصول کلزا و در سال (۷۹-۸۰) گندم دیم در بخش زراعت بیمه‌شده است.

بررسی نمونه‌ای از قراردادهای صندوق بیمه محصولات کشاورزی در بخش زراعت

در این بخش، نمونه‌ای از قراردادهای صندوق بیمه محصولات کشاورزی در بخش زراعت برای محصول گندم آبی به عنوان مثال آورده شده است. این نمونه، مبنای حق‌بیمه‌های دریافتی و غرامتهای پرداختی در سال (۷۹-۸۰) است و در هر سال، تعرفه مربوط نیز، نسبت به سالهای پیش تغییر می‌کند (جدول شماره ۱).

تحلیل عملکرد صندوق بیمه ...

در واقع هدف این صندوق، جبران خسارتها، از راه کمک مستقیم دولت به کشاورزان است که این نوع کمک تنگناها و دشواریهایی را نیز به همراه دارد، از جمله:

۱. با توجه به اینکه یکی از شاخصهای اساسی توسعه‌یافتگی، سرمایه‌گذاری در بخش بیمه است، کمکهای مستقیم دولت جلوی انجام این سرمایه‌گذاری را می‌گیرد و در نهایت، یکی از عوامل توسعه‌نیافتگی به شمار می‌رود.

۲. برپایه برآوردها، در مجموع، ۱۰ درصد از کل خسارت در خراسان و ۳ درصد از کل خسارت در کشور از راه کمک مستقیم دولت جبران می‌شود که این مقدار نمی‌تواند بسنده باشد.

۳. اعتبارات اختصاص‌یافته به این کمکهای مستقیم از بخش اعتبارات عمرانی فراهم می‌شود که می‌تواند در جهت عمران و آبادانی کشور و ایجاد اشتغال به کار رود.

پس باید بپذیریم، بهترین سازوکار کاهنده ریسک در بخش کشاورزی، بیمه محصولات کشاورزی است که اکنون، سازمان اجرایی آن با عنوان «صندوق بیمه محصولات کشاورزی» با گرفتن مبلغی به عنوان حق‌بیمه از کشاورز، در صورت وقوع خسارت، به وی غرامت می‌پردازد.

این صندوق از نیمه دوم سال ۱۳۶۳ فعالیت خود را به منظور اجرای وظایف خود، در بانک کشاورزی آغاز کرده و از سال ۱۳۶۴ به بعد، همواره کوشیده است، هر سال نسبت به توسعه برنامه بیمه به استانهای بیشتر و نیز دادن پوشش گسترده‌تر در برابر سوانح تهدیدکننده گام بردارد.

نخستین برنامه‌ای که صندوق بیمه، در سال زراعی (۱۳۶۳-۶۴) آغاز کرده، چغندرقتد در استان خراسان و پنبه در استان مازندران و گرگان است. استان مازندران و گرگان نیز از سال زراعی (۱۳۶۵-۶۶) و

جدول شماره ۱. نمونه فرم کلی قراردادهای صندوق بیمه محصولات کشاورزی در سال ۷۹-۸۰ برای گندم آبی

نوع گزینه	انعقاد قرارداد		حق بیمه هر هکتار به ریال			شماره حساب	پایان اعتبار بیمهنامه	خطرات تحت پوشش	حداکثر تعهد بیمه‌گر به ریال در هکتار	میانگین تولید تن در هکتار	درصد ارزش پیشرفت عملیات										
	از	تا	سهام بیمه‌گذار	سهام دولت	کل حق بیمه						اول	دوم	سوم	چهارم	پنجم						
گندم آبی	۱	۶/۱۵	۸/۳۰	۱۱۰۰۰	۵۵۰۰	۱۶۵۰۰	۱۰۷۷۷	۱. سیل	نیمه مکانیزه ۱۰۰۰۰۰	کاشت تا پایان سبز شدن	برداشت محصول	۱۰۰	از خونه رفتن تا رسیدن دان	۸۵	از ساقه رفتن تا ظهور سنبله	۷۰	از شروع تا خاتمه پنجه زدن	۵۰	کاشت تا پایان سبز شدن		
	۲	۶/۱۵	۸/۳۰	۴۲۵۰۰	۵۵۰۰	۴۸۰۰۰		۲. بگرگی	مکانیزه ۱۲۰۰۰۰		بدون توجه به نوع کشت ۲۶۰۰۰۰	۲	۳. سرمای بهاره	۲۶۰۰۰۰	۴. سرما و یخبندان	۴	بدون توجه به نوع کشت ۳۵۰۰۰۰	۴	بدون توجه به نوع کشت ۴۳۰۰۰۰	۵	بدون توجه به نوع کشت ۱۲۰۰۰۰
	۳	۶/۱۵	۸/۳۰	۵۸۵۰۰	۵۵۰۰	۶۴۰۰۰		۵. زلزله	بدون توجه به نوع کشت ۳۵۰۰۰۰		۵	بدون توجه به نوع کشت ۴۳۰۰۰۰	۵	۶. طوفان	۸۰۰۰۰	۵۵۰۰	۷۴۵۰۰	۸/۳۰	۶/۱۵		
	۴	۶/۱۵	۸/۳۰	۷۴۵۰۰	۵۵۰۰	۸۰۰۰۰		۶. طوفان	بدون توجه به نوع کشت ۴۳۰۰۰۰		۴	بدون توجه به نوع کشت ۳۵۰۰۰۰	۴	خشکسالی	۲۹۰۰۰	۱۵۰۰۰	۱۴۰۰۰	۸/۳۰	۶/۱۵		
	۵	۶/۱۵	۸/۳۰	۱۴۰۰۰	۱۵۰۰۰	۲۹۰۰۰		خشکسالی	بدون توجه به نوع کشت ۱۲۰۰۰۰		۱	بدون توجه به نوع کشت ۱۲۰۰۰۰	۱								

آخذ: صندوق بیمه محصولات کشاورزی استان خراسان

دکتر کهنسال ، دکتر عاقل و رحمانی

در جدول شماره ۱ ستون اول نشان‌دهنده نوع محصول و ستون دوم نمایانگر نوع گزینه است که این گزینه‌ها با توجه به خطرهای زیر پوشش و میانگین تولید در هکتار تقسیم‌بندی شده است و از سوی کشاورز انتخاب می‌شود. ستون سوم، تاریخ انعقاد قرارداد را نشان می‌دهد و ستون چهارم مقدار مربوط به حقیقه به ازای هر هکتار را برای بیمه‌گذار دولت (یارانه) و کل نشان می‌دهد. ستون پنجم، ششم و هفتم نیز به ترتیب نمایانگر: پایان اعتبار بیمه‌نامه شماره حساب مربوط و خطرهای زیر پوشش مربوط به آن گزینه است. ستون هشتم، حداکثر تعهد بیمه‌گر را در هکتار با توجه به نوع کاشت در گزینه ۱ و بدون توجه به نوع کاشت در گزینه‌های دیگر نشان می‌دهد. ستون نهم، میانگین تولید را نمایان می‌سازد و ستون دهم، نشان‌دهنده درصدی از غرامت است که در هر مرحله از خسارت پرداخت می‌شود. جدول شماره ۲ نیز، سطح بیمه‌شده به هکتار را برای محصول گندم آبی در سال (۷۹-۸۰) برای هر گزینه نشان می‌دهد. با توجه به این مقادیر و مقدار حقیقه برای سهم بیمه‌گذار که در جدول شماره ۱ آمده است، می‌توان میزان حقیقه دریافتی محصول گندم آبی در سال (۷۹-۸۰) را برآورد کرد و با توجه به سطح خسارت‌دیده و ستون هشتم جدول شماره ۱ نیز می‌توان به محاسبه مبلغ غرامت پرداخت.

جدول شماره ۲. عملکرد صندوق بیمه محصولات کشاورزی در سال زراعی ۷۹-۸۰ برای محصول گندم آبی

محصول	سطح بیمه‌شده (هکتار)				
	گزینه (۱)	گزینه (۲)	گزینه (۳)	گزینه (۴)	گزینه (۵)
گندم آبی	۱۵۱۵۱۹۱۵	۳۱۵۸۷۵	۵۹۶	۷۵۲/۲	۵۹۱۴/۹
جمع	۱۶۱۹۲۳				

آخذ: صندوق بیمه محصولات کشاورزی استان خراسان

نتایج ارزیابی با استفاده از نسبت وجوه دریافتی به پرداختی بدین منظور، نسبت حقیقه‌های دریافتی با غرامت‌های پرداختی برای سالهای

دولت نیاز دارد. این غیراقتصادی بودن به دلایل مختلفی است، از جمله اینکه، در بعضی سالها میزان خسارت، زیاد شده و در نتیجه، مقدار غرامتهای پرداختی از میزان حقیبه‌های دریافتی، فراتر رفته است و یا اینکه در این سالها، تعرفه مربوط به میزان غرامت پرداختی در هر هکتار نسبت به تعرفه مربوط به میزان حقیبه دریافتی در هر هکتار زیاد است و باید کاهش یابد.

در بین سالهای مورد مطالعه، سال زراعی (۶۳-۶۴) اقتصاددترین سال و سال زراعی (۷۰-۷۱) غیراقتصادترین سال فعالیت صندوق به شمار می‌آید (به ترتیب با نسبت (۱) برابر با ۵/۸۶ و (۲) ۰/۱۵).

نسبت یاد شده، برای مجموع سالهای مورد مطالعه، برابر ۰/۹۱ است که از واحد کوچکتر بوده و غیراقتصادی بودن عملکرد صندوق را از نظر مالی در بخش زراعت نشان می‌دهد.

نتایج بررسی عملکرد صندوق بیمه، از نظر مالی برای ۳ محصول چغندر قند، گندم آبی و پنبه نیز در جدول شماره ۴ آمده است.

جدول شماره ۴. نتایج ارزیابی مالی برنامه بیمه برای چند محصول برگزیده در فاصله سالهای ۸۰-۱۳۶۳

(واحد: هزار ریال)

نوع محصول	مجموع حقیبه‌های دریافتی (۲)	مجموع غرامتهای پرداختی (۱)
چغندر قند	۵۷۲۲۴۲۱	۶۲۸۸۰۰۳
گندم آبی	۱۰۲۶۳۳۸۷	۷۱۴۱۳۳۸
پنبه	۳۹۱۸۳۲۲	۸۵۳۰۷۳۶

ماخذ: بررسی داده‌ها

بر پایه جدول شماره ۴، کارکرد صندوق بیمه در مورد چغندر قند و پنبه غیراقتصادی (نسبت (۱) کوچکتر از واحد) است. به دیگر سخن، حقیبه‌های دریافتی

تحلیل عملکرد صندوق بیمه ...

مورد مطالعه به تفکیک و در مجموع محاسبه شده که نتایج آن در جدول شماره ۳ آمده است.

جدول شماره ۳. کارکردهای برنامه بیمه کشاورزی در بخش زراعت (۸۰-۱۳۶۳)

(واحد: هزار ریال)

سال زراعی	میزان حقیبه دریافتی (۱)	میزان غرامت پرداختی (۲)	(۱) / (۲)
۶۳-۶۴	۴۳۷۲۹	۷۴۶۴	۵/۸۶
۶۴-۶۵	۶۵۰۲۸	۲۹۹۰۷	۲/۱۷
۶۵-۶۶	۵۳۹۱۸	۷۴۹۱۵	۰/۷۲
۶۶-۶۷	۷۵۱۲۹	۴۱۵۴۹	۱/۸۱
۶۸-۶۹	۵۸۳۴۰	۱۴۳۷۵۶	۰/۴۱
۶۹-۷۰	۱۱۷۹۲۳	۷۲۷۸۸	۱/۶۲
۷۰-۷۱	۲۳۵۹۶۰	۱۵۲۵۶۵۰	۰/۱۵
۷۱-۷۲	۶۳۱۱۴۸	۱۴۶۹۲۴۳	۰/۴۳
۷۲-۷۳	۷۰۶۹۹۹	۴۳۹۴۰۲	۱/۶۱
۷۳-۷۴	۱۲۲۶۱۴۵	۴۶۳۰۶۷۵	۰/۳۶
۷۴-۷۵	۱۵۷۱۲۳۶	۱۸۱۴۷۰۸	۰/۸۷
۷۵-۷۶	۱۳۷۴۶۲۵	۱۷۴۵۶۴۶	۰/۷۹
۷۶-۷۷	۲۲۲۰۰۸۷	۳۸۶۱۸۰۱	۰/۵۷
۷۷-۷۸	۳۵۲۲۶۰۶	۱۰۰۵۳۲۸	۲/۵۱
۷۸-۷۹	۴۷۷۷۶۴۱	۱۵۹۴۶۱۱	۳
۷۹-۸۰	۴۴۰۳۷۹	۴۶۹۹۲۹۷	۰/۹۱
جمع	۲۱۰۲۸۲۰۸	۳۳۱۵۱۴۵۳	۰/۹۱

ماخذ: بررسی داده‌ها

چنانکه در جدول شماره ۳ مشاهده می‌شود، نسبت حقیبه‌های دریافتی به غرامتهای پرداختی در بعضی سالها، بزرگتر از واحد است و این موضوع، اقتصادی عملکرد صندوق بیمه محصولات کشاورزی را در این سالها نشان می‌دهد. در

که این مقدار کوچکتر از واحد است، غیراقتصادی بودن عملکرد

دولت نیاز دارد. این غیراقتصادی بودن به دلایل مختلفی است. از جمله اینکه، در بعضی سالها میزان خسارت، زیاد شده و در نتیجه، مقدار غرامتهای پرداختی از میزان حق بیمه های دریافتی، فراتر رفته است و یا اینکه در این سالها، تعرفه مربوط به میزان غرامت پرداختی در هر هکتار نسبت به تعرفه مربوط به میزان حق بیمه دریافتی در هر هکتار زیاد است و باید کاهش یابد.

در بین سالهای مورد مطالعه، سال زراعی (۶۳-۶۴) اقتصادبندترین سال و سال زراعی (۷۰-۷۱) غیراقتصادبندترین سال فعالیت صندوق به شمار می آید (به ترتیب با نسبت $\frac{۱}{۱۵}$ و $\frac{۵}{۸۶}$).

(۱) برابر با $\frac{۱}{۱۵}$ و $\frac{۵}{۸۶}$ ؛
(۲) نسبت یاد شده، برای مجموع سالهای مورد مطالعه، برابر $\frac{۱}{۹}$ است که از واحد کوچکتر بوده و غیراقتصادی بودن عملکرد صندوق را از نظر مالی در بخش زراعت نشان می دهد.

نتایج بررسی عملکرد صندوق بیمه، از نظر مالی برای ۳ محصول چغندر قند، گندم آبی و پنبه نیز در جدول شماره ۴ آمده است.

جدول شماره ۴. نتایج ارزیابی مالی برنامه بیمه برای چند محصول برگزیده در فاصله سالهای ۱۳۶۳-۸۰

(واحد: هزار ریال)

نوع محصول	مجموع حق بیمه های دریافتی (۲)	مجموع غرامتهای پرداختی (۱)
چغندر قند	۵۷۲۲۲۱	۶۲۸۸۰۰۳
گندم آبی	۱۰۲۶۳۲۸۷	۷۱۴۱۳۲۸
پنبه	۳۹۱۸۳۷۲	۸۵۳۰۷۳۶

ساخته: بررسی دادهها

بر پایه جدول شماره ۴، کارکرد صندوق بیمه در مورد چغندر قند و پنبه غیراقتصادی (نسبت $\frac{۱}{۱}$) کوچکتر از واحد است. به دیگر سخن، حق بیمه های دریافتی

تحلیل عملکرد صندوق بیمه ...

مورد مطالعه به تفکیک و در مجموع محاسبه شده که نتایج آن در جدول شماره ۳ آمده است.

جدول شماره ۳. کارکردهای برنامه بیمه کشاورزی در بخش زراعت (۱۳۶۳-۸۰)

(واحد: هزار ریال)

سال زراعی	میزان حق بیمه دریافتی (۱)	میزان غرامت پرداختی (۲)	$\frac{(۱)}{(۲)}$
۶۳-۶۴	۴۳۷۲۹	۷۴۶۴	۵/۸۶
۶۴-۶۵	۶۵۰۲۸	۲۹۹۰۷	۲/۱۷
۶۵-۶۶	۵۳۹۱۸	۷۴۹۱۵	۰/۷۲
۶۶-۶۷	۷۵۱۲۹	۴۱۵۴۹	۱/۸۱
۶۸-۶۹	۵۸۴۴۰	۱۴۳۷۵۶	۰/۴۱
۶۹-۷۰	۱۱۷۹۲۳	۷۲۷۸۸	۱/۶۲
۷۰-۷۱	۲۲۵۹۶۰	۱۵۵۸۶۵۰	۰/۱۵
۷۱-۷۲	۶۳۱۱۴۸	۱۴۶۹۲۴۳	۰/۴۳
۷۲-۷۳	۷۰۶۹۹۹	۴۳۹۴۰۲	۱/۶۱
۷۳-۷۴	۱۲۲۶۱۴۵	۴۶۳۰۶۷۵	۰/۲۶
۷۴-۷۵	۱۵۷۱۷۳۶	۱۸۱۴۷۰۸	۰/۸۷
۷۵-۷۶	۱۳۷۴۶۲۵	۱۷۵۸۶۶۶	۰/۷۹
۷۶-۷۷	۲۲۲۰۰۸۷	۳۸۶۱۸۰۱	۰/۵۷
۷۷-۷۸	۳۵۳۲۶۰۶	۱۰۰۵۳۲۸	۳/۵۱
۷۸-۷۹	۴۷۷۷۶۶۱	۱۵۹۴۶۱۱	۳
۷۹-۸۰	۴۲۴۰۳۷۹	۴۶۹۲۹۹۷	۰/۹۱
جمع	۲۱۰۲۸۲۰۸	۳۳۱۵۱۴۵۳	۰/۹۱

ساخته: بررسی دادهها

چنانکه در جدول شماره ۳ مشاهده می شود، نسبت حق بیمه های دریافتی به غرامتهای پرداختی در بعضی سالها، بزرگتر از واحد است و این موضوع، اقتصادی عملکرد صندوق بیمه محصولات کشاورزی را در این سالها نشان می دهد. در آنکه این مقدار کوچکتر از واحد است، غیراقتصادی بودن عملکرد

جدول شماره ۵. نتایج روش تحلیل پروژه برای بخش زراعت

(واحد: هزار ریال)

سال زراعی	ارزش حقیبه‌های دریاقتی به سال مبنا (B)	ارزش غرامتهای پرداختی به سال مبنا (C)
۶۳-۶۴	۴۳۷۲۹	۷۴۶۴
۶۴-۶۵	۵۵۱۰۸	۲۵۳۲۵
۶۵-۶۶	۲۸۷۲۳	۵۲۰۸
۶۶-۶۷	۴۵۷۲۶	۲۵۲۸۸
۶۷-۶۸	۵۵۰۹۴	۳۳۰۶۲
۶۸-۶۹	۲۵۵۰۱	۶۲۸۳۷
۶۹-۷۰	۴۳۶۲۸	۲۶۹۶۳
۷۰-۷۱	۷۰۹۳۵	۴۸۵۲۱۸
۷۱-۷۲	۱۶۷۹۱۰	۳۹۰۸۷۵
۷۲-۷۳	۱۵۹۳۹۷	۹۹۰۶۶
۷۳-۷۴	۲۳۴۲۷۳	۸۸۴۷۵۷
۷۴-۷۵	۲۵۴۴۹۴	۲۹۲۸۳۶
۷۵-۷۶	۱۸۸۶۲۵	۳۳۹۵۳۷
۷۶-۷۷	۲۵۸۱۶۹	۴۴۹۰۸۰
۷۷-۷۸	۳۴۸۱۳۵	۹۹۰۷۴
۷۸-۷۹	۳۹۹۰۱۰	۱۳۳۱۷۵
۷۹-۸۰	۳۰۰۱۱۸	۳۲۷۶۴۵
جمع	۲۶۸۸۶۲۹	۳۶۲۷۰۲۵

ماخذ: بررسی داده‌ها

این نسبت، برای چند محصول اصلی چغندر قند، گندم آبی و پنبه نیز به طو
 جداگانه محاسبه شده که نتایج آن در جدول شماره ۶ آمده است. بر پایه این جدو
 در مورد محصول چغندر قند و پنبه که نسبت $\frac{B}{C}$ آن کوچکتر از واحد است، عملک
 صندوق، غیر اقتصادی، و در مورد محصول گندم آبی که این نسبت بزرگتر از وا
 است، حقیبه‌های دریاقتی توانسته است، غرامتهای پرداختی را بپوشاند و عملک
 صندوق بیمه در مورد این محصول، اقتصادی شمرده می‌شود که این نتایج، با نت
 ماخذ: آمار: بخش: شش: نیز مطابقت دارد.

تحلیل عملکرد صندوق بیمه ...
 نسبت بزرگتر از واحد است و نشان می‌دهد، حقیبه‌های دریاقتی توانسته است
 غرامتهای پرداختی را بپوشاند.

نتایج ارزیابی با استفاده از روش تحلیل پروژه
 در این روش، میزان غرامت پرداختی و حقیبه‌های دریاقتی به سال مبنا
 (۶۴-۱۳۶۳) محاسبه شده است؛ آنگاه نسبت حقیبه‌های دریاقتی به سال مبنا (B) به
 غرامتهای پرداختی به سال مبنا (C) به دست می‌آید. برپایه جدول شماره ۵، این نسبت
 برای سالهای مورد مطالعه، در بخش زراعت و با نرخ تنزیل ۱۸ درصد برابر با ۰/۷۴
 است و از آنجا که نسبت $\frac{B}{C}$ کوچکتر از واحد است، پس می‌توان نتیجه گرفت:
 کارکرد صندوق در دوره مورد بررسی دارای توجیه اقتصادی نبوده و این نتیجه،
 مطابق نتیجه‌ای است که از روش پیشین به دست آمد.

جدول شماره ۷. نسبت سطح بیمه شده به سطح خسارت دیده محصولات زراعی در سال (۷۳-۷۴)

(واحد: هکتار)

نام محصول	سطح بیمه شده	سطح خسارت دیده
چغندر قند	۹۲۷۹۱۵	۳۴۹۱۹
بنبیه	۸۲۸۵۵۷۵	۱۶۶۱۵
گندمی	۱۶۶۲۷۸۴۸	۴۶۷۱
برنج	۱۰۳۷۱۵	۲۱۴
جمع	۳۴۲۹۴۱۳۳	۴۶۲۰۷۱۴

منبع: بررسی داده‌ها

از بررسی جدولهای شماره ۳ و ۷ می‌توان نتیجه گرفت، هر چند نسبت حق بیمه‌های دریافتی به غرامتهای پرداختی در سال زراعی (۷۳-۷۴) از واحد کوچکتر است ($0.76 <$)؛ اما نسبت سطح بیمه شده به سطح خسارت دیده، بزرگتر از واحد (۷۴ > ۷۳) یا به دیگر سخن، بسیار بزرگتر از نسبت حق بیمه‌های دریافتی به غرامتهای پرداختی خواهد بود که این اختلاف به دلیل چند عامل است؛ از جمله اینکه، مقدار غرامت تنها به سطح خسارت دیده بستگی ندارد، بلکه به شدت خسارت نیز وابسته است؛ بنابراین با وجود کم بودن سطح خسارت دیده، ممکن است، میزان غرامت زیاد باشد و باعث کمتر شدن نسبت حق بیمه دریافتی به غرامت پرداختی از نسبت سطح بیمه شده به سطح خسارت دیده شود. افزون بر این میزان غرامت به ازای واحد سطح، بسیار بیشتر از میزان حق بیمه دریافتی به ازای واحد سطح است که این نیز موجب کوچکتر شدن نسبت حق بیمه‌های دریافتی به غرامتهای پرداختی از نسبت سطح بیمه شده به سطح خسارت دیده می‌شود.

پیشنهادها

در پایان، برای اقتصادیتر شدن عملکرد صندوق بیمه، راه‌های زیر پیشنهاد

د. شه د.

تحلیل عملکرد صندوق بیمه ...

جدول شماره ۶. نتایج ارزیابی اقتصادی برنامه بیمه چند محصول برگزیده از روش منفعت به هزینه در سالهای (۱۳۶۳-۸۰)

(واحد: هزار ریال)

نوع محصول	مجموع ارزش حق بیمه‌های دریافتی	مجموع ارزش غرامتهای پرداختی	$\frac{B}{C}$
چغندر قند	۸۲۸۴۹۸	۱۰۳۱۹۲۹	۰.۸۱
گندمی	۱۲۸۲۹۴۹	۱۰۳۹۹۰۲	۱.۲۳
بنبیه	۴۸۶۵۷۶	۱۴۶۲۶۴۱	۰.۳۴

منبع: بررسی داده‌ها

بررسی عملکرد صندوق بیمه در دوره آغازین و سالهای اخیر در این بخش، این موضوع بررسی می‌شود که آیا عملکرد صندوق بیمه محصولات کشاورزی در سالهای آغاز به کار، اقتصادیتر بوده یا در سالهای اخیر (دوره مطالعه)؟ بدین منظور با توجه به جدول شماره ۵، نسبت مجموع ارزش حق بیمه‌های دریافتی، به مجموع ارزش غرامتهای پرداختی را به سال مبنای (۶۳-۶۴) تا به طور جداگانه برای ۹ سال آغازین فعالیت صندوق (سال زراعی ۱۳۶۲-۶۴ تا ۱۳۷۱-۷۲) و ۸ سال اخیر (۱۳۷۲-۷۳ تا ۱۳۷۹-۸۰) محاسبه می‌کنیم که این ارقام به ترتیب برابر است با ۰/۵ و ۰/۸۵ که این مقدار نشان می‌دهد، فعالیت صندوق بیمه در سالهای اخیر اقتصادیتر بوده است.

بررسی نسبت سطح بیمه شده به سطح خسارت دیده محصولات زراعی

در این بخش، بر پایه داده‌های جدول شماره ۷ نسبت سطح بیمه شده به سطح خسارت دیده محصولات زراعی در سال (۷۳-۷۴) برای محصولاتی که در این سال زیر پوشش بیمه بوده، محاسبه شده است.

منابع

۱. ترکمانی، جواد، (۱۳۷۷)، «تاثیر بیمه بر کارایی فنی و ریسک‌پذیری کشاورزان»، مجله علوم کشاورزی ایران، جلد ۱، شماره ۱، تهران.
۲. ترکمانی، ج و م. قربانی، (۱۳۷۸)، «عوامل مؤثر بر تقاضای بیمه محصولات کشاورزی»، بی‌شمه کشاورزی ایران، شماره ۲، تهران.
۳. چابری، ایرج، (۱۳۷۸)، «بررسی عوامل محدودکننده مشارکت در بیمه محصولات کشاورزی»، مجموعه مقالات همایش سراسری مسئولان و کارشناسان صندوق بیمه محصولات کشاورزی، مرکز آموزش بانک کشاورزی، بابسر.
۴. چغفرزاده، علی، (۱۳۷۸)، «اهمیت بیمه محصولات کشاورزی در جبران خسارت‌های طبیعی»، فصلنامه صنعت بیمه، چهاردهم، شماره ۵۵، بیمه مرکزی ایران، تهران.
۵. خلاصه مقالات نشست‌های سه‌گانه همایش بیمه کشاورزی توسعه و امنیت سرمایه‌گذاری، خرداد ۱۳۸۰، صندوق محصولات کشاورزی، وزارت جهاد کشاورزی، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی، بیمه مرکزی ایران، تهران.
۶. رسول‌اف، جلال، (۱۳۸۰)، «بیمه کشاورزی و چشم‌انداز آینده»، فصلنامه اقتصاد کشاورزی و توسعه، سال نهم، شماره ۱، تهران.
۷. روهی، کادا، (۱۳۷۳)، بررسی برنامه‌ریزی و کاربسته‌های بیمه کشاورزی، بی‌شمه کشاورزی در آسیا، برنامه‌ریزی‌های کشاورزی، تهران.
۸. فردوسی، ر و س. بزدانی، (۱۳۷۶)، «نقش بیمه در تولید محصول پنبه»، مجله علوم کشاورزی ایران، جلد ۲۸، شماره ۱، تهران.
۹. کسراپی، درویش، (۱۳۷۱)، بانک کشاورزی از بدو تأسیس تا تصویب و اجرای طرح قانونی اداره امور بانکها شورای انقلاب اسلامی ایران، تهران.
۱۰. کلانتری، عیسی، (۱۳۷۲)، «بیمه روستاییان پشیمان جامعه روستایی و ضامن توسعه کشاورزی»، فصلنامه کشاورزی و توسعه، سال اول، شماره ۲، تهران.
۱۱. لطفی، عباسعلی، (۱۳۸۰)، «ارتباط درآمد با تقاضای بیمه»، مجله دانش و توسعه، بیمه اول سال ۱۳۸۰، دانشگاه دانشگاه فردوسی مشهد.
۱۲. نجفی، ب و م. احمدپور، (۱۳۸۰)، «ارزیابی عملکرد برنامه بیمه محصولات کشاورزی»، فصلنامه اقتصاد کشاورزی و توسعه، سال نهم، شماره ۳۵، تهران.
۱۳. Kuran, S.M., A. Ali & N. Kurian, (1982), "Towards a Theory of Agricultural Insurance", *American Journal of Agricultural Economics*, Vol. 6, No. 3, PP. 520-529.
۱۴. Bakker, E.J. (1990), "Demand for rain fall insurance in the semi-arid tropics India", *Resource management program*, 4:101-151.
۱۵. Hazel, P. (1993), "Appropriate Function of Agricultural Insurance in developing countries", *Paper presented in Aposeminar*, Japan.
۱۶. Miranda, M.J. (1991), "Area-Yield crop insurance reconsidered", *American Journal of Agricultural Economics*, 73: 233-242.

تحلیل عملکرد صندوق بیمه ...

۱. بالا بردن میان‌حقوق بیمه‌های دریافتی به ازای واحد سطح، متناسب با افزایش غرامت‌های پرداختی به ازای واحد سطح.
۲. اجرای برنامه بیمه درآمد یا توجه به کارا تر بودن آن و پایینتر بودن هزینه‌های دولتی آن.
۳. جایگزین کردن صندوق بیمه محصولات کشاورزی به جای صندوق کمک به خسارت‌دیدگان کشاورزی و دامی که بدون دریافت حقوق بیمه و برنامه منظمی به پرداخت غرامت اقدام می‌کنند.
۴. کاهش تدریجی پرداخت یارانه و کمک دولت به حقوق بیمه، همراستای افزایش کارایی بیمه.
۵. ترویج فرهنگ بیمه محصولات کشاورزی در جهت افزایش سرمایه‌گذاری مردمی در این زمینه.
۶. به منظور کاهش تنگناها و دشواری‌های دریافت حقوق بیمه، و کاهش فشار به کشاورزان، مبلغ حقوق بیمه از تسهیلات اعطایی به آنان، کسر شود.

Analysis of Performance of Agricultural Products Insurance Fund in Khorasan Province

Dr. M. R. Kohansal

Abstract

Given that agricultural sector plays an outstanding role in Iran's economic, social and political development process due to its structural specifications, therefore, it enjoys a significant status. This sector is being considered as the most important source of national wealth and the main supplier of a major part of the foodstuff demands of the people as well as the raw materials needed by the country's industries. Due to the special advantages that the sector enjoys in climatic conditions for the production of different types of crops, it has gained a special status in the national economy. A high percentage of the gross domestic revenues and recruitment of the workforce in developing countries is allotted to the agriculture sector. Furthermore, agricultural products are among major export items.

However, the low amount of income, the low rate of capital compared to the number of workforce and unstable and risky conditions have all misrepresented agricultural activities as risky practices. Therefore, the possible risk and uncertainty in agricultural activities have put obstacles on the way of farmers for employing new technology and making investment in this sector. In order to deal with the risks, one option is insurance of agricultural products. In this article, efforts have been made to give a summary background of insurance of agricultural products in the country and at the meantime introduce products that have been insured so far in Khorasan Province. After examining a sample contract by the Agricultural Products Insurance Fund of Khorasan Province, the Fund's performance was studied from the time it started operation (1984-1985) up to the cultivation year (2000-2001) in the field of agricultural products in general and in the case of a few major products (beetroot, cotton and wheat). Results showed that performance of the Fund in Khorasan Province for such products as beetroot and cotton has not been economical while it was positive in the case of wheat. In general, performance of the Fund in the field of cultivation has proven uneconomical mainly due to the supportive role of the Agricultural Products Insurance Fund. It should be noted that performance of the Fund in recent years has been more economical than the early stages of its activities.

Keywords:

Agricultural Products Insurance Fund, Benefit-Cost Ratio, Khorasan Province, Agricultural Sector.

